

บทที่ 2

พระภิกษุสงฆ์ไทย

2.1 ความเป็นมาของพระภิกษุสงฆ์

การเป็นพระภิกษุสงฆ์นั้น เป็นโดยวิธีการบวชเท่านั้น คำว่า “บวช” มาจากคำว่า “ปะวะชะ” เป็นภาษาบาลีแปลว่า “งดเว้น” ผู้ที่เป็นนักบวชก็คือ ผู้งดเว้น งดเว้นจากสิ่งที่เป็นข้าศึกต่อความสงบของจิตใจ ผู้ที่เป็นนักบวชนี้เรียกว่า ประพฤติพรหมจรรย์ พรหมจรรย์นั้นหมายถึงความบริสุทธิ์ของจิตใจ สิ่งใดที่เป็นข้าศึกต่อความบริสุทธิ์สิ่งนั้นเรียกว่าเป็นของขัดต่อพรหมจรรย์ เป็นเรื่องไม่ควรจะคิดนึกกระทำ เพราะว่ากระทำแล้วทำให้พรหมจรรย์เศร้าหมองและไม่เกิดประโยชน์เท่าที่ต้องการ การบวชในอดีตนั้นมีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อปฏิบัติตนให้พ้นจากความทุกข์ ความเดือดร้อนในชีวิตประจำวัน เห็นความทุกข์ในการครองเรือน จึงออกไปอยู่ในป่าอยู่อย่างมักน้อยสันโดษกินอาหารง่าย ๆ นุ่งห่มง่าย ๆ นอนง่าย ๆ เป็นชีวิตที่ไม่มีความวุ่นวาย เป็นคนประเภทนอนกลางดินกินกลางทราย การออกไปอยู่ในป่าเพื่อเป็นการค้นคว้าเกี่ยวกับชีวิตจิตใจเป็นเรื่องสำคัญ แล้วนำมาสอนให้คนอื่นได้รู้ได้ปฏิบัติกันต่อมา ต่อมาหลังจากพระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้แล้วพระองค์ได้บวชให้สาวกด้วยพระองค์เอง เรียกว่า “เอหิภิกขุอุปสมบท” บวชด้วยคำตรัสว่า “เอหิภิกขุจะระ พรหมะจะรียัง ทุกขัสสะ อันตะกิริยาเย” บอกว่า “เธอจงเป็นภิกษุ เธอจงปฏิบัติพรหมจรรย์ เพื่อหลุดพ้นจากความทุกข์เถอะ” เท่านั้น ผู้นั้นก็เชื่อได้ว่าเป็นภิกษุด้วยคำรับรองของพระพุทธเจ้า ต่อมา พระพุทธเจ้าได้มอบหมายให้สาวกเป็นผู้ดำเนินการบวชให้แทน เนื่องจากมีผู้เลื่อมใสศรัทธาจะขอบวชมากขึ้น การบวชเช่นนี้เรียกว่า “ติสรณคณุปสัมปทา” โดยผู้บวชเปล่งวาจาว่า “พุทฺธัง สาระณัง คัจฉามิ ธัมมัง สาระณัง คัจฉามิ สังฆัง สาระณัง คัจฉามิ” ก็ได้ชื่อว่าเป็นพระแล้ว ต่อมาพระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติให้การบวชโดยให้พระสงฆ์เป็นผู้กระทำการบวช โดยประชุมกันอย่างน้อย 5 รูป มีพระรูปหนึ่งเป็นพระอุปัชฌาย์ เป็นผู้นำบุคคลให้สงฆ์พิจารณา รับรอง เมื่อสงฆ์ร่วมกันพิจารณาแล้วไม่มีข้อควรตำหนิ หรือข้อบกพร่องใดๆ ก็รับไปบวชเป็นพระ การบวชแบบนี้เรียกว่า “ญัตติจตุตถกรรม” คือการเสนอญัตติสวด 4 ครั้ง ซึ่งการบวชตามวิธีนี้พระภิกษุสงฆ์นิคายเถรวาทในประเทศไทยนำมาเป็นหลัก

ปฏิบัติวิธีการบวชจนถึงปัจจุบัน¹

2.2 การบวชและวัตถุประสงค์ของการบวชเป็นพระภิกษุสงฆ์ในประเทศไทย

การบวชเป็นพระภิกษุสงฆ์ในประเทศไทยนั้นต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ 2 ประการ คือ การปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505, แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2535 กล่าวคือจะต้องมีคุณสมบัติครบถ้วน เป็นเพศชาย อายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ ไม่เป็นคนอาภัพ และไม่ใช่นบุคคลต้องห้ามตามพระธรรมวินัย² การบวชนั้นจะต้องมีพระอุปัชฌาย์ทำการบวชให้ และพระอุปัชฌาย์จะต้องได้รับการแต่งตั้งถูกต้องตามกฎหมายตามมาตรา 23³ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ จึงจะถือว่าได้รับการบวชถูกต้องตามพระธรรมวินัยและกฎหมายของบ้านเมือง เมื่อบวชโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว กฎหมายให้ความคุ้มครอง หากการบวชโดยไม่ถูกต้องไม่ชอบด้วยกฎหมายก็มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 208⁴ เพื่อป้องกันมิให้บุคคลปลอมตัวเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาแล้วทำให้เกิดความเสียหายต่อพุทธศาสนา การบวชเป็นพระภิกษุสงฆ์นั้นมีพระธรรมวินัยเป็นระเบียบข้อบังคับให้พระสงฆ์ต้องปฏิบัติตาม นับแต่ครั้งพุทธกาล โดยมีวัตถุประสงค์ในการบัญญัติ

¹พุทธทาสภิกขุ-ปัญญาหนันทภิกขุ, พรหมจรรย์ของการบวช, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมบรรณาการ 2538), หน้า 1-21

²คุณสมบัติของผู้ที่จะบวชเป็นพระภิกษุสงฆ์ ได้แก่ บุคคลผู้เป็นเพศชายอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ ไม่เป็นคนอาภัพ ไม่เป็นคนผิดต่อศาสนา ไม่เป็นคนลักเพศ ไม่เป็นคนประทุษร้ายต่อบิดามารดา ไม่เป็นโรคติดต่อตามพุทธบัญญัติ 5 ชนิด ได้รับอนุญาตจากบิดามารดา หากเป็นข้าราชการ ต้องได้รับอนุญาตจากส่วนราชการก่อน ไม่เป็นคนมีหนี้สิน ไม่เกี่ยวข้องกับการครองเรือน ไม่เป็น บุคคลที่ถูกอาญาหลวงหรือต้องคดีอาญา ไม่เป็นบุคคลที่ประทุษร้ายต่อความสงบสุขประชาชน ต้องมีเครื่องอัฐบริขารเป็นของตนเอง ต้องเป็นบุคคลที่มีอุปัชฌาย์คอยดูแลและคอยสั่งสอน

³มาตรา 23 การแต่งตั้งถอดถอนพระอุปัชฌาย์ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส พระภิกษุอันเกี่ยวกับตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ตำแหน่งอื่นๆ และไวยาวัจกรให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎหมายอาญา

⁴มาตรา 208 ผู้ใดแต่งกายหรือใช้เครื่องหมายที่แสดงว่าเป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวชในศาสนาใดโดยมิชอบ เพื่อให้บุคคลอื่นเชื่อว่าเป็นบุคคลเช่นว่านั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

พระธรรมวินัยคือ เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์ เพื่อความสำราญแห่งสงฆ์ เพื่อข่มบุคคลผู้เก้อยาก เพื่อการอยู่สำราญของภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก เพื่อป้องกันอาสวะอันจะบังเกิดในปัจจุบัน เพื่อกำจัดอาสวะอันจักบังเกิดในอนาคต เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส เพื่อ ความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสังฆกรรม เพื่อถือตามพระวินัย⁵ ซึ่งวัตถุประสงค์การบัญญัติ พระธรรมวินัยดังกล่าวนั้นเสมือนเป็นธรรมนูญการปกครองสงฆ์ที่จะต้องยึดถือปฏิบัติโดยเคร่งครัด การดำเนินการทางด้านวินัยนั้นสภาพบังคับฝ่ายสงฆ์ยังจะต้องได้รับการคุ้มครองจากฝ่ายบ้านเมืองเพื่อสนับสนุนการปกครองและดำเนินการทางด้านพระวินัย ดังจะเห็นได้จากกรณีเจ้าอาวาสวัดเห็นว่าพระภิกษุในความปกครองรูปใดประพฤติดีผิดพระธรรมวินัยหรือไม่อยู่ในโอวาท เจ้าอาวาสก็มีอำนาจจะสั่งให้พระภิกษุรูปนั้นออกจากวัดได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1096/2513⁶) และ (คำพิพากษาฎีกาที่ 304/2507⁷) และสภาพของพระภิกษุสงฆ์กฎหมายยังได้รองรับและให้การยอมรับฐานะพิเศษทางสงฆ์โดยเห็นว่าฐานะพระภิกษุสงฆ์นั้นเป็นผู้ที่ไม่ยุ่งเกี่ยวกับทางโลกจึงบัญญัติไว้เป็นข้อห้ามคือในการสมัครรับเลือกตั้ง เช่น พระราชบัญญัติเทศบาล พุทธศักราช 2496 มาตรา 19 (4) ห้ามมิให้ผู้ที่ เป็นพระภิกษุสงฆ์ใช้สิทธิเลือกตั้งหรือสมัครรับเลือกตั้ง หากเป็นพระภิกษุสงฆ์มีผลทำให้ขาดสมาชิกภาพทันที (คำพิพากษาฎีกาที่ 3424/2529⁸) และ (คำพิพากษาฎีกาที่ 4570/2532⁹)

จึงอาจกล่าวได้ว่าเมื่อการบวชเป็นพระภิกษุสงฆ์โดยถูกต้องตามพระธรรมวินัยและชอบด้วยกฎหมาย กฎหมายก็ยอมรับรองสถานะของความเป็นพระภิกษุสงฆ์ คุณสมบัติของการเป็นพระภิกษุสงฆ์นี้เองทำให้มีการบัญญัติเป็นทั้งข้อห้ามและให้เอกสิทธิ์ในทางกฎหมายต่างๆ เช่น พระภิกษุสงฆ์ในพุทธศาสนาไม่ต้องไปศาลตามหมายเรียก ไม่ต้องสาบานตนและไม่ต้อง

⁵แสวง อุดมศรี, การปกครองคณะสงฆ์ไทย, หน้า 35-36

⁶คำพิพากษาฎีกาที่ 1096/2513

⁷คำพิพากษาฎีกาที่ 304/2507

⁸คำพิพากษาฎีกาที่ 3424/2529

⁹คำพิพากษาฎีกาที่ 4570/2532

¹⁰มาตรา 108 พยานที่ได้รับหมายเรียกโดยชอบตั้งที่บัญญัติไว้ในสองมาตราก่อนนั้น จำต้องไป ณ สถานที่และตามวันเวลาที่กำหนดไว้

เบิกความดั่งบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 108(2)¹⁰, 112 (2)¹¹, 115¹² เอกสิทธิ์เหล่านี้นับว่าพระภิกษุในพุทธศาสนามีเอกสิทธิ์กว้างขวางยิ่งกว่าบุคคลใดๆ แม้สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระราชินี พระยุพราช และผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน ก็คงมีแต่เอกสิทธิ์ที่จะไม่ไปศาลเท่านั้น และการที่กฎหมายไม่ต้องให้พระภิกษุสงฆ์ในพุทธศาสนาสาบานหรือปฏิญาณตนนั้น เป็นการให้เกียรติและเชื่อว่าจะไม่กล่าวความเท็จเพราะเป็นการผิดศีล¹³ การที่กฎหมายได้รับรองสถานะความเป็นพระภิกษุสงฆ์และให้เอกสิทธิ์ตามกฎหมายดังกล่าวมาข้างต้นนั้น เป็นการที่สังคมให้ความไว้วางใจ เชื่อว่าพระภิกษุสงฆ์เป็นผู้ที่อยู่ในศีลธรรมและระเบียบวินัยที่เคร่งครัดแม้ว่าจะเพียงบวชเพียงวันเดียวก็ได้รับสิทธิทางกฎหมายตามที่กล่าวมา แต่สภาพความเป็นจริงความเป็นพระภิกษุสงฆ์ในอุดมคติทางกฎหมายจะเป็นไปตามที่สังคมคาดหวังไว้หรือไม่เป็นเรื่องที่สังคมจะต้องช่วยกันสอดส่องดูแล มิให้ผู้ที่ไม่หวังดีต่อพระพุทธศาสนาเข้ามาทำความเสื่อมเสียแล้วกลับออกไปสู่สังคมภายนอกโดยไม่มีบทลงโทษใดๆ ปล່อยให้สิ่งที่ตนเองกระทำลงไปให้พระภิกษุสงฆ์หรือพุทธศาสนิกชน ที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบคอยติดตามแก้ไขเรื่อยไป

สำหรับวัตถุประสงค์ของการบวชนั้นเป็นการออกค้นหาสิ่งที่เป็นกุศล เป็นการแสวงหาว่าสิ่งใดเป็นสิ่งที่ดีกว่าการครองเรือนอันเป็นการออกไปเพื่อการบำเพ็ญทางจิตใจ และออกไปอยู่ในที่ต่ำต้อย เพื่อทดลองตนเองว่าจะสามารถอยู่ได้โดยไม่มีทรัพย์สินสมบัติได้หรือไม่ และเป็นการฝึกบังคับตนเองให้อยู่ในศีลบังคับจิตใจตนเองไม่ให้กระทำผิดควบคุมอินทรีย์ทั้งหลาย ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ การออกไปอยู่ในที่เช่นนั้นทำให้ไม่มีภาระ ทำให้สะดวกในการทำให้จิตใจวิวัฒนาการให้อยู่เหนือการครอบงำทางโลกทั้งเป็นโอกาสที่จะได้สิ่งสูงสุดที่มนุษย์จะได้รับ คือ ได้รับอมตะธรรม

¹⁰มาตรา 112 ก่อนเบิกความพยานทุกคนต้องสาบานตนตามลัทธิศาสนา หรือจารีตประเพณีแห่งชาติของตน หรือกล่าวคำปฏิญาณว่าจะให้การตามสัตย์จริงเสียก่อน ยกเว้นแต่บุคคล ต่อไปนี้

- (1) บุคคลที่มีอายุต่ำกว่าสิบสี่ปี หรือหย่อนความรู้สึกผิดและชอบ
- (2) พระภิกษุและสามเณรในพุทธศาสนา
- (3)

¹²มาตรา 115 พระภิกษุสามเณรในพุทธศาสนา แม้มาเป็นพยาน จะไม่ยอมเบิกความหรือตอบคำถามใดๆ ก็ได้

¹³โสภณ รัตนกร, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ 2, 2537, หน้า 282-287

การบวชย่อมได้รับการเคารพกราบไหว้ของบุคคลทุกชนชั้น ไม่ว่าผู้บวชนั้นจะมีฐานะยากจนเชื่องโง่เพียงใด เมื่อบวชแล้วก็ได้รับการยอมรับและได้รับการเคารพกราบไหว้ สำหรับผู้ที่บวชจริงและปฏิบัติจริง ถ้าบวชไม่จริงถือว่าเป็นการหลอกลวง ปลอมตัวเพื่อบริโภคน้ำจิ้มของชาวบ้าน การบวชนั้นมีโอกาสที่ให้ผู้บวชได้ทำประโยชน์ต่อสาธารณกุศล เช่น เป็นผู้นำของชาวบ้านในการช่วยเหลือ ก่อสร้างถนน ขุดคูคลอง วัตถุประสงค์หนึ่งเมื่อผู้บวชได้เข้ามาอยู่ในวัดวาอาราม ทำให้บิดามารดาญาติพี่น้องของผู้บวชเข้ามาเกี่ยวข้องกับวัดในทางอ้อมด้วย และสิ่งสำคัญที่สุดของการบวช คือ การสืบทอดพระศาสนาโดยการมาอยู่ในเพศของการสมณะหรือบรรพชิต อันเป็นเพศสูงสุดสำหรับทรงไว้ซึ่งพระอรหันต์¹⁴ เมื่อได้ทำการบวชโดยถูกต้องตาม พระธรรมวินัยโดยถูกต้องแล้ว พระภิกษุสงฆ์นั้นก็ต้องอยู่ในระเบียบวินัยของสงฆ์และมีสิทธิต่างๆ ตามพระธรรมวินัย จารัตประเพณี สังคม และกฎหมาย

2.3 บทบาทพระภิกษุสงฆ์ต่อสังคมไทย

พระภิกษุสงฆ์นอกจากจะมีหน้าที่ในการเผยแผ่พระศาสนาซึ่งเป็นหน้าที่หลักแล้ว พระภิกษุสงฆ์ยังมีบทบาทหน้าที่ต่อสังคมไทยนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมาโดยตลอด สถาบันสงฆ์เป็นสถาบันที่เคียงคู่กับวิถีชีวิตของสังคมไทยโดยแยกกันไม่ออก มองอีกด้านหนึ่งพระสงฆ์ก็คือประชาชนที่เข้ามาบวชเพื่อแสวงหาความสงบ และหาแนวทางการหลุดพ้น การละกิเลสและช่วยเหลือสังคมในโอกาสต่างๆ ซึ่งพอจำแนกได้กล่าวคือ บทบาทการพัฒนาจิตใจของประชาชน คือ การให้คำแนะนำทางจิตใจ เป็นที่ปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาชีวิตต่างๆ และการเป็นที่พึ่งให้ความร่มเย็นทางจิตใจ บทบาทการส่งเสริมการศึกษาของประชาชน บทบาทการช่วยพัฒนาชุมชนให้ เป็นแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง บทบาทการเป็นผู้ช่วยส่งเสริมความสามัคคีในหมู่บ้าน โดยการช่วยขจัดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นแก่ประชาชนในหมู่บ้าน บทบาทการเป็นผู้ช่วยสั่งสอนเทคนิคขั้นพื้นฐาน เช่น สถาปัตยกรรม ช่างไม้ ช่างก่ออิฐถือปูน ปรับปรุงการเกษตร และการรักษาโรคด้วยยาแผนใหม่ เป็นต้น บทบาทการเป็นผู้นำที่ไม่เป็นทางการของหมู่บ้าน คือการช่วยวางแผนแนะนำ และสนับสนุนงานของชาวบ้านในโครงการพัฒนาต่างๆ บทบาทการสงเคราะห์ชุมชนคือ การช่วยเหลือ สังคมในด้านต่างๆ ในปัจจุบันมีพระภิกษุหลายรูปที่ทำบทบาทด้านนี้ เช่น พระครูวิจิตรธัญญกุล เจ้าอาวาสวัดพวงแก้ว จังหวัดปทุมธานี ได้ทำการรักษาผู้ป่วยซึ่งไม่สามารถพึ่งบริการได้จากรัฐ หรือพระจำรูญ ปานจันทร์ แห่งสำนักสงฆ์ถ้ำกระบอก ได้ดำเนิน

¹⁴พุทธทาสภิกขุ-ปัญญานันทภิกขุ, เรื่องเดิม, หน้า 45-72

การรักษาคนติดยาเสพติดเป็นการสงเคราะห์มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2506 จนถึงปัจจุบัน¹⁵ ทำให้วัดเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน พระสงฆ์ช่วยแก้ไขความขัดแย้ง ความรุนแรงด้วยสันติวิธี พระสงฆ์เป็นกำลังสำคัญในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่อยู่ใกล้วัดที่สุดของชุมชน¹⁶

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ว่า บทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์คือ ธรรมทาน แปลว่าการให้ธรรม การให้ธรรมนั้นคือการให้ความจริงกับความดีงาม การให้ธรรมจึงหมายถึงการให้ความรู้ความเข้าใจ และหลักแห่งความดี หรือการ ให้หลักการที่จะให้มนุษย์เข้าถึงหลักสัจธรรม และประสบสิ่งที่ดีงาม ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่างๆ อย่างถูกต้อง ตั้งแต่ความรู้ขั้นสูงสุด เข้าใจในชีวิตคืออะไร สภาวะที่แท้จริงของสิ่งทั้งหลายเป็นอย่างไร ลงมาถึงความเข้าใจทั่วๆ ไป เกี่ยวกับจริยธรรมในการดำเนินชีวิต ลักษณะชีวิตของพระสงฆ์นั้น มีบทบัญญัติทางพระธรรมวินัยกำหนดไว้ว่า ต้องผูกพันกับสังคัม ถือตามหลัก ว่า พระต้องพึ่งอาศัยทาน ได้แก่ ปัจจัยสี่จากคฤหัสถ์ แล้วตอบแทนด้วยธรรม พระยังต้องมีความสัมพันธ์กับประชาชน ทั้งเพื่ออาศัยทานด้วย ทั้งเพื่อรักษาระบบแห่งความสัมพันธ์กับประชาชน และคอยอนุเคราะห์กับประชาชนในรูปใดรูปหนึ่ง¹⁷ พระภิกษุหนึ่งได้ชื่อว่าเป็นตัวแทนของสงฆ์ เป็นตัวแทนแห่งสถาบันที่ธำรงรักษาธรรมไว้ให้แก่สังคัม เราเคารพธรรมะเราจึงเคารพสงฆ์ที่รักษาธรรมะนั้น และการเคารพพระภิกษุที่เป็นองค์ประกอบ และเป็นตัวแทนของสงฆ์ เพราะฉะนั้นเราก็เคารพพระด้วยเหตุผลนี้ กราบไหว้เพื่อเตือนใจท่านให้ระลึกตระหนักในหน้าที่ของท่านในการที่จะประพฤติปฏิบัติบำเพ็ญสมณธรรม และทำศาสนกิจสืบต่ออายุพระศาสนา และรักษาธรรมไว้ให้แก่สังคัมต่อไป แม้พระที่พึ่งบวชตอนนั้นเราก็เคารพกราบไหว้ เราให้เกียรติเคารพนับถือก็เพราะเป็นพระภิกษุหนึ่งเป็นการเข้าสู่วิถีชีวิตไตรสิกขาเป็นชีวิตแห่งการศึกษาที่จะต้องฝึกอบรมพัฒนาอย่างจริงจังเต็มที่ และเข้าสู่แนวทางที่ถูกต้องจึงให้เกียรติและความเคารพยกย่อง¹⁸

¹⁵พระมหาสุภา อุกโท, พระสงฆ์ไทยใน 2 ทศวรรษหน้า, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุขภาพใจ, 2542), หน้า 57-59

¹⁶ประเวศ วะสี, พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคัม, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, 2540), หน้า 72-80

¹⁷พระราชวรมนูณี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), สถาบันสงฆ์กับสังคัมปัจจุบัน, (กรุงเทพมหานคร : จรูญการพิมพ์, 2529), หน้า 60-61

¹⁸พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), เมืองไทยจะวิกฤต ถ้าคนไทยมีศรัทธาวิปริต, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, 2538), หน้า 16

2.4 องค์การพระภิกษุสงฆ์ไทย

พระภิกษุสงฆ์ไทยนั้นก่อตัวมาพร้อมกับสังคมไทยจนถึงปัจจุบัน ในอดีตนั้นพระภิกษุสงฆ์มีการปกครองควบคุมบังคับบัญชาตนเองในหมู่สงฆ์ ยังไม่มีกฎหมายเข้าไปเกี่ยวข้องกำหนดรูปแบบการปกครองแต่อย่างใด พระมหากษัตริย์ไทยในอดีตจะเป็นผู้มีส่วนในการอุปถัมภ์ให้การช่วยเหลือคณะสงฆ์มาโดยตลอด ในส่วนการปกครองของคณะสงฆ์เองมีพระสังฆราชเป็นผู้บังคับบัญชาปกครอง และเมื่อใดที่สภาพการปกครองสงฆ์อ่อนแอ ฝ่ายบ้านเมืองหรือพระมหากษัตริย์ในอดีตก็จะเข้าไปควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิด บางครั้งมีการออกกฎหมายออกมาควบคุมความประพฤติของสงฆ์ อาทิเช่น สมัยรัชกาลที่ 1 ทรงออกกฎหมายพระสงฆ์ 10 ข้อออกมาประกาศใช้เพื่อควบคุมความประพฤติของพระภิกษุสงฆ์ หากพระภิกษุสงฆ์ฝ่าฝืนมีบทลงโทษในทางอาญา ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้ทรงออกพระราชบัญญัติปกครองคณะสงฆ์ รศ. 121 เป็นครั้งแรกและสำหรับปัจจุบันนี้มีพระราชบัญญัติปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และ พ.ศ. 2535 ในการวางรูปแบบเพื่อเป็นการสนับสนุนการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยเป็นสถาบันที่มีกฎหมายรองรับ ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ศาสนสถาน ศาสนบุคคล องค์การปกครองคณะสงฆ์ กฎหมายระเบียบข้อบังคับและมีมาตรการการลงโทษทางวินัยดังกล่าวต่อไปนี้

2.4.1 ศาสนสถาน

เป็นสถานที่ซึ่งพระภิกษุสงฆ์ใช้ในการประกอบกิจกรรมทางด้านศาสนาและเป็นสถานที่ซึ่งพุทธศาสนิกชนเข้ามาใช้ประโยชน์ในทางศาสนา ได้แก่ วัด โบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ และสถานที่สำคัญทางศาสนาต่างๆ สำหรับวัดตามความหมายพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 31¹⁹ มี 2 ประเภทคือ วัดที่ได้รับพระราชทาน วิสุงคามสีมา และสำนักสงฆ์ วัดจึงเป็นสถานที่ที่ประชาชนมีความชอบธรรมที่จะใช้ประโยชน์ในกิจการทางศาสนาได้ หากวัดใดก่อความเดือดร้อนเรียกค่าใช้จ่ายกับประชาชนสูงเกินไปก็จะมีมาตรการควบคุมดูแลแก้ไข เช่นกรณีวัดลาดพร้าวเก็บผลประโยชน์จากงานศพราคาแพงทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อน

¹⁹มาตรา 31 มีสองอย่าง

- (1) วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา
- (2) สำนักสงฆ์

ให้วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล เจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไป

มหาเถรสมาคมจึงได้ออกมติที่ 15/2541²⁰ กำหนดให้ทุกวัดเน้นการสงเคราะห์ประชาชนเป็นหลัก ห้ามมิให้มุ่งผลประโยชน์ตอบแทน

2.4.2 ศาสนบุคคล

อันได้แก่พระภิกษุสงฆ์ซึ่งมีหน้าที่ในการเผยแผ่คำสั่งสอนและได้ผ่านการบวชเข้ามาโดยถูกต้องพระธรรมวินัยและกฎหมาย พระภิกษุสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับพระภิกษุสงฆ์ดังนี้ มาตรา 5 ทวิ คณะสงฆ์ หมายความว่า บรรดาพระภิกษุที่ได้รับบรรพชาอุปสมบทจากพระอุปัชฌาย์ตาม พระราชบัญญัติ นี้ หรือตามกฎหมายที่ใช้บังคับก่อนพระราชบัญญัตินี้ไม่ว่าจะปฏิบัติศาสนกิจในหรือนอก ราชอาณาจักร คณะสงฆ์อื่น หมายความว่า บรรดาบรรพชิตจันนิกาย หรืออนัมมิกาย พระราชาคณะ หมายความว่า พระภิกษุที่ได้รับแต่งตั้งและสถาปนาให้มีสมณศักดิ์ตั้งแต่ชั้นสามัญจนถึงชั้น สมเด็จพระราชาคณะ สมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์ หมายความว่า สมเด็จพระราชาคณะที่ได้รับสถาปนา ก่อนสมเด็จพระราชาคณะรูปอื่น ถ้าได้รับสถาปนาในวัน เดียวกันให้ถือรูปที่ได้รับสถาปนาในลำดับก่อน แต่กฎหมายมหาเถรสมาคมฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2521) ว่าด้วย การลงนิกหกรรม ลักษณะ 1 บทนิยาม ข้อที่ 4 ได้ให้ความหมายพระภิกษุ หมายถึง (ก) พระภิกษุ ซึ่งมีใช้ผู้ปกครองสงฆ์ รวมถึงพระภิกษุซึ่งดำรงสมณศักดิ์ต่ำกว่าชั้นพระราชาคณะ และ (ข) พระภิกษุ ผู้ปกครองสงฆ์ รวมถึงพระภิกษุผู้เป็นกิตติมศักดิ์ผู้ดำรงตำแหน่งที่ปรึกษาเจ้าคณะ ผู้ดำรงตำแหน่งเทียบพระสังฆาธิการ และผู้ดำรงสมณศักดิ์ชั้นพระราชาคณะขึ้นไป จาก ความหมายดังกล่าวนี้ จึงเห็นได้ว่าพระภิกษุจึงมี 2 ประเภท คือ พระภิกษุที่ถูกปกครองกับ พระภิกษุที่เป็นผู้ปกครอง สำหรับพระภิกษุสงฆ์ที่เป็นผู้ปกครองนั้นจะมีฐานะเป็นเจ้าพนักงาน ตามประมวลกฎหมายอาญาตามมาตรา 45 แห่งพระราชบัญญัติปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505²¹ หากกระทำความผิดก็จะมีโทษตามกฎหมาย เช่น กรณีเจ้าอาวาสรับสินบน (คำพิพากษาฎีกาที่ 2003-5/2500²²) และมีฐานะเป็นตัวแทนนิติบุคคลของวัดตามมาตรา 31 วรรคท้าย

²⁰มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ 15/2541, แกลงการณคณะสงฆ์, เล่มที่ 86 ตอนที่ 7 วันที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ. 2541

²¹มาตรา 45 ให้ถือว่าพระภิกษุซึ่งได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในการปกครองคณะ สงฆ์ และไวยาวัจกร เป็นเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญา

²²คำพิพากษาฎีกาที่ 2003-5/2500

2.4.3 องค์การปกครองคณะสงฆ์

ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505 มาตรา 12²³ บัญญัติถึงองค์ประกอบของกรรมการมหาเถรสมาคมซึ่งมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธานกรรมการโดยตำแหน่งและมีสมเด็จพระราชาคณะทุกรูปเป็นกรรมการและมาตรา 15 ตรี²⁴ บัญญัติให้มหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่ในการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม ควบคุมส่งเสริมการศาสนา รักษาพระธรรมวินัย และมีอำนาจในการออกกฎหมายมหาเถรสมาคมเพื่อบังคับใช้ในการปกครองคณะสงฆ์ แต่กฎหมายมหาเถรสมาคมเป็นเพียงข้อบังคับภายในคณะสงฆ์เท่านั้นไม่มีผลเป็นกฎหมาย (คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 295/2516)

2.4.4 กฎหมายและระเบียบข้อบังคับ

การปกครองคณะสงฆ์นั้นในอดีตไม่มีกฎหมายเข้ามาเกี่ยวข้อง เป็นการปกครองภายในคณะสงฆ์กันเอง เมื่อกระทำผิดทางวินัยก็จะพิจารณาวินิจฉัยโดยอาศัยหลักพระธรรมวินัยแต่ไม่มีสภาพบังคับ จึงต้องอาศัยอำนาจจากฝ่ายบ้านเมืองเพื่อให้ผลการดำเนินการทางด้านวินัยเป็นไปตามวัตถุประสงค์ และยังรวมถึงการวางรูปแบบการปกครองคล้ายคลึงกับการปกครองของฝ่ายบ้านเมือง มีการปกครองบังคับบัญชาเป็นลำดับชั้น ในปัจจุบันมีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2535 เป็นแบบแผนการจัดระบบการปกครองคณะสงฆ์ โดยมีกระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้รักษาการตามพระราชบัญญัติดังกล่าว ในส่วนการปกครองภายในคณะสงฆ์ มีมหาเถรสมาคมเป็นองค์กรปกครองมีอำนาจในการออกกฎหมายมหาเถรสมาคม มติมหาเถรสมาคม พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช กฎนิกคกรรม ตลอดจนคำสั่งการปกครองต่างๆ เพื่อให้การปกครองคณะสงฆ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย กล่าวคือ คณะสงฆ์เองก็อยู่ภายใต้กฎหมายไทย การที่รัฐให้อิสระแก่พระสงฆ์นั้น

²³มาตรา 12 มหาเถรสมาคมประกอบด้วยสมเด็จพระสังฆราชซึ่งทรงดำรงตำแหน่งประธานกรรมการโดยตำแหน่งสมเด็จพระราชาคณะทุกรูปเป็นกรรมการโดยตำแหน่งและพระราชาคณะซึ่งสมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งมีจำนวนไม่เกินสิบสองรูปเป็นกรรมการ

²⁴มาตรา 15 ตรี มหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

.....
 เพื่อการนี้ ให้มหาเถรสมาคมมีอำนาจตรากฎหมายมหาเถรสมาคม ออกข้อบังคับ วางระเบียบ ออกคำสั่ง มีมติหรือออกประกาศ โดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายและพระธรรมวินัย ใช้บังคับได้และจะมอบให้พระภิกษุรูปใดหรือคณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการตามมาตรา 19 เป็นผู้ใช้อำนาจหน้าที่ตามวรรคหนึ่งก็ได้

ไม่ใช่ทำให้คณะสงฆ์แยกเป็นอิสระเหมือนเป็นอีกประเทศหนึ่ง ไม่เหมือนรัฐชาติกันของคริสต์ศาสนา ให้ที่ดินเป็นธรณีสงฆ์ก็ไม่ได้หมายความว่ายอมให้แบ่งแยกรัฐ ถ้าจะเทียบดูแล้วน่าจะเทียบกับข้าราชการพลเรือน ซึ่งมีกฎหมายเฉพาะครอบคลุมองค์กรข้าราชการพลเรือน เป็นส่วนหนึ่งของฝ่ายบริหารข้าราชการ มีวินัยข้าราชการเป็นหลักปฏิบัติ เมื่อทำผิดวินัย ก็มีระบบให้แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นสอบสวน ตัดสิน ลงโทษ ทั้งหมดเป็นขบวนการของฝ่ายบริหาร แต่คณะกรรมการดังกล่าวก็ไม่ใช่ศาล เป็นแต่เพียงผู้รับมอบหมายหน้าที่ให้ดำเนินการไปตามระเบียบ หากการตัดสินไม่เป็นที่พอใจอาจจะทำคดีขึ้นฟ้องร้องต่อศาลได้

การปกครองสงฆ์ก็เป็นส่วนหนึ่งของอำนาจบริหาร พระวินัยเป็นสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติ เมื่อเกิดอริกถ ผู้ที่ได้รับมอบหมายให้สอบสวนและวินิจฉัยก็ทำหน้าที่ตามระเบียบการปกครอง ซึ่งเป็นเรื่องของฝ่ายบริหารหาใช่เป็นอำนาจตุลาการไม่ ที่มาเรียกกันว่าศาลสงฆ์จึงไม่ถูกต้อง เรื่องที่วินิจฉัยกันถ้าเข้าไปยุ่งเกี่ยวข้องกับกฎหมายบ้านเมืองก็ไปสิ้นสุดกันที่ศาล ตามระบอบประชาธิปไตย คือฝ่ายตุลาการของรัฐ พระทำผิดอาญาแผ่นดินก็ต้องไปขึ้นศาลรัฐ เหมือนข้าราชการทำผิดคดีอาญา แม้จะสอบสวนทางวินัย และจะต้องขึ้นศาล ศาลสงฆ์ไม่ใช่ศาลนี้ยังมีผู้เรียกศาลทางธรรม ซึ่งก็ไม่ใช่อีก เมื่อไม่ใช่ศาลก็ไม่ใช่ศาลทางธรรมด้วย เป็นเพียงกรรมการตรวจสอบวินัยพระสงฆ์เท่านั้น

ในสมัยพุทธกาล เมื่อพระพุทธเจ้าทรงระงับอริกถนั้น พระองค์ก็ไม่ได้ทรงอ้างว่าเป็นศาล แต่ทรงตัดสินผิดถูกได้เลยเพราะทรงเป็นพระศาสดา ครั้นสงฆ์มีมากเข้าทรงมอบอำนาจต่างๆ ให้แต่สงฆ์ในสมัยนั้นก็พระอรหันต์ มิใช่สมมติสงฆ์เช่นปัจจุบัน การตัดสินจึงปราศจาก โลภะ โทสะ โมหะ ผิดกับสมมติสงฆ์สมัยนี้สมัยพระพุทธกาลนั้น พระพุทธองค์ทรงทำการต่างๆ อย่างเปิดเผยทรงฟังประชาชน แม้เพียงประชาชนดิเดียน ก็ทรงบัญญัติเป็นพระวินัย วินิจฉัยอย่างไรก็ทรงอธิบายอย่างแจ่มแจ้ง ทรงแสดงความบริสุทธิ์ของสังคมาสงฆ์ให้ประชาชนประจักษ์สิ้นสงสัยและนับถืออย่างสบายใจ กระบวนการสอบสวนอริกถนี้มีได้มีในพระไตรปิฎก แต่เป็นกฎหมายซึ่งออกเมื่อ พ.ศ. 2521 คือ กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 11 ว่าด้วยการลงนิคหกรรม คือ การลงโทษพระที่ทำผิดวินัย ซึ่งว่าโดยลักษณะแล้วก็เหมือนกับระเบียบข้าราชการพลเรือน ซึ่งมีข้อกำหนดให้แต่งตั้งคณะบุคคล ขึ้นเป็นกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริง เมื่อมีข้อกล่าวหาว่าข้าราชการทำผิดวินัยคือ เป็นหน่วยงานในฝ่ายบริหารมิใช่ฝ่ายตุลาการ แต่เท่าที่ปรากฏในทางปฏิบัติข้าราชการพลเรือน ยังให้มีการอุทธรณ์เพื่อเปลี่ยนตัวกรรมการสอบสวนได้ ถ้าเห็นว่าจะไม่ให้ความยุติธรรมด้วยเหตุผลบางประการ²⁵ แต่กรรมการ

²⁵ปรีชา ช่างขวัญยืน, ความคิดทางการเมืองในพระไตรปิฎก (พิมพ์ครั้งที่ 2) (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), 2538 หน้า 49-51

สอบสวนอิทธิฤทธิ์พระสงฆ์นั้น บางทีก็เป็นผู้ใกล้ชิดพระที่ถูกกล่าวหา เช่นเป็นเจ้าอาวาส แล้วก็อาจเป็นเจ้าของอำเภอก็ได้ ซึ่งดูแลความประพฤติของพระสงฆ์เหนือขึ้นไป หลักเกณฑ์การดำเนินการด้านพระธรรมวินัยของสงฆ์ยังมีปัญหา

2.4.5 การลงโทษทางวินัย

ในสมัยพุทธกาลเมื่อมีพระภิกษุสงฆ์ก่อเหตุเรื่องราวต่างๆ ขึ้นมาแล้วเมื่อพระพุทธเจ้าทรงทราบเรื่องและเห็นว่าประชาชนเดือดร้อน พระองค์ก็จะพิจารณาดำเนินการ หากเห็นว่าเป็นเรื่องที่จะบัญญัติไว้เป็นพระธรรมวินัยก็จะทรงบัญญัติไว้ให้ถือปฏิบัติกันมา ซึ่งบัญญัติไว้มี 3 สถาน โทษอย่างหนักได้แก่ อาบัติปาราชิก พระภิกษุผู้ต้องอาบัตินี้ต้องขาดจากความเป็นพระภิกษุ โทษอย่างกลางได้แก่ อาบัติสังฆาทิเสส พระภิกษุผู้ต้องอาบัตินี้ต้องอยู่กรรมคือประพฤติวัตรอย่างหนึ่งเพื่อการทรมานตนจึงจะพ้นโทษ โทษอย่างเบาได้แก่ อาบัติอุลลัจจัย 1 ปาจิตติยะ 1 ปาฏิเทสนียะ 1 ทุกกฏ 1 ทุพภาสิต 1 พระภิกษุผู้ต้องอาบัติเหล่านี้ต้องแสดงอาบัติประจานตนต่อหน้าพระภิกษุด้วยกันจึงจะพ้นโทษ²⁶ สำหรับโทษทางการปกครองนั้นเป็นเรื่องที่ได้บัญญัติขึ้นตามกฎหมายเพื่อความสะดวกในการปกครองสงฆ์ ได้แก่ โทษที่บัญญัติไว้ในมาตรา 27²⁷ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ได้แก่ ต้องคำวินิจฉัยให้รับนิคหกรรมและไม่ยอมรับนิคหกรรม ประพฤติล่วงละเมิดพระธรรมวินัยเป็นอาจิดน ไม่สังกัดอยู่ในวัดใดวัดหนึ่ง และไม่มีวัดเป็นที่อยู่อันเป็นหลักแหล่ง ผู้ใดฝ่าฝืนมีโทษตามมาตรา 43 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี โทษทางการปกครองนี้ถือว่าเป็นการบัญญัติขึ้นเพื่อให้ผู้ที่ฝ่าฝืนได้รับโทษทางอาญาอันเป็นการส่งเสริมสนับสนุนการปกครองดำเนินการทางวินัยให้บรรลุวัตถุประสงค์

²⁶โชติ ทองประยูร, กฎหมายคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ 2, 2506), หน้า 152

²⁷มาตรา 27 เมื่อพระภิกษุรูปใดต้องด้วยกรณีข้อใดข้อหนึ่ง ดังต่อไปนี้

(1) ต้องคำวินิจฉัยตามมาตรา 25 ให้รับนิคหกรรมไม่ถึงให้สึกแต่ไม่ยอมรับนิคหกรรมนั้น

(2) ประพฤติล่วงละเมิดพระธรรมวินัยเป็นอาจิดน

(3) ไม่สังกัดอยู่ในวัดใดวัดหนึ่ง

(4) ไม่มีวัดเป็นที่อยู่เป็นหลักแหล่ง

ให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎหมายมหาเถรสมาคม พระภิกษุผู้ต้องคำวินิจฉัยให้สละสมณเพศตามวรรคสอง ต้องสึกภายในสามวันนับแต่วันที่ได้รับทราบคำวินิจฉัยนั้น

2.5 การควบคุมความประพฤติพระภิกษุสงฆ์ไทย

พระภิกษุสงฆ์ไทยนั้นมีวิธีการ หลักเกณฑ์ และขั้นตอนการบวชโดยอาศัยขนบธรรมเนียมประเพณี หลักพระธรรมวินัย และกฎหมาย ฐานะของพระภิกษุสงฆ์จึงแตกต่างจากฆราวาสทั้งในด้านการปฏิบัติตนและการครองตน และสังคมให้ความเคารพกราบไหว้ เป็นบุคคลที่สังคมให้ความไว้วางใจว่าเป็นผู้ทรงศีล เป็นผู้นำทางด้านจิตใจ เป็นผู้ชี้แนวทางสว่างให้กับบุคคลซึ่งแสวงหาความสงบ แต่อย่างไรก็ดีพระภิกษุสงฆ์แต่ละรูปที่ผ่านการอุปสมบทมานั้นมีพื้นฐานและสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันจึงต้องมีระเบียบวินัยควบคุมความประพฤติเพื่อมิให้ประพฤติตนนอกสู้นอกทาง

สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก องค์ปัจจุบันได้ดำรัสว่า “ถึงแม้คณะสงฆ์มีความตั้งใจและปรารถนาจะดำเนินการแก้ไขสิ่งที่ผิดพลาดให้เรียบร้อยโดยเร็ว แต่คงทำอะไรไม่ได้มากหากไม่ได้รับความร่วมมือและอุปการณ์ต่างๆ จากรัฐบาล นับเป็นความโชคดีที่รัฐบาลชุดนี้มีสัมมาทิฐิ มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และเอาใจใส่งานคณะสงฆ์”²⁸ และในการประชุมพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสทั่วประเทศจำนวน 800 รูป ที่พุทธมณฑล เมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2542 สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายกได้มีดำรัสเป็นพระวรวงศ์เธอว่า “ยุคนี้เรียกว่าโลกาภิวัตน์ต้องยอมรับยุ่งยากที่สุด ความเดือดร้อนเกิดขึ้นทุกหย่อมหญ้าเป็นเรื่องชี้ให้เห็นจิตใจผู้คนห่างไกลจากพระธรรมคำสอนพระพุทธเจ้าอย่างลิบลับ ทั้งที่มีการสอนพระพุทธศาสนา สอนธรรมะปฏิบัติที่น่าเสียใจน่าห่วงใจคนทรุดต่ำลงมากมายและเหลือชื่อเห็นได้จากการทำความไม่ดีไม่รู้สึกรู้สมไม่รู้จักอับอาย แม้กระทั่งพระก็ไม่สะดุ้งสะเทือน ปฏิบัติละเมิดศีลละเมิดพระธรรมวินัย จนไม่เหลือให้เป็นผู้มีศีล มีธรรม มีวินัยพระสงฆ์อีกแล้วที่จริงแม้ไม่นำมาพูดก็รู้กันอยู่ วันนี้จะขอร้องเพียงว่า อย่าทำคนให้เป็นเช่นที่รู้ที่เห็นดังกล่าว ขอจงรักษาตัว รักษาใจ ให้เป็นกำลังสำคัญส่วนหนึ่งในการประคับประคองสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ให้พ้นจากวิกฤตเลวร้าย พระเป็นที่พึ่งสำคัญของญาติโยม ขอทำตนให้เป็นที่พึ่งที่แท้จริง เพื่อให้สามารถรักษาตนให้พ้นความผิดความชั่วได้ ขอจงตั้งใจศึกษาจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอยู่มากมามีได้วางเว้นแต่เวลาความตายที่เกิดขึ้นให้รู้ให้เห็น ตรงนี้เป็นเหตุให้ผู้นี้ไม่มีดีไม่บอดไปคิด ให้เกิดความกลัวที่จะต้องพบกับความตายโดยมิได้ทำความดี โดยที่ทำความชั่วอยู่หนักนหนา เชื่อว่าไม่มีสักกี่คนที่ไม่กลัวผลของความชั่ว ผลของการผิดศีลธรรม ผิดวินัยของพระของเณร

²⁸สมเด็จพระสังฆราช, หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ฉบับวันที่ 16 มีนาคม 2542 หน้า 15

เพียงแต่พากันประมาทจนเกินไป อยากขอให้กลัวความตายที่จะเกิดแก่ตนขณะที่มีบาปมีกรรมชั่วร้าย ที่เป็นทางไปสู่ภพชาติที่น่า สะพรึงกันต่าง ๆ นานา สมบัติสักชนิดก็ติดตัวไปไม่ได้ มีแต่บุญกับบาปเท่านั้นที่ตามประชิดติดอยู่ ให้พระภิกษุสามเณร หยุดความเห่อเหิมทะเยอทะยาน ควรปฏิบัติตามที่พระพุทธเจ้าทรงวางไว้ เมื่อชาติหน้ามาถึงจะได้ไม่อายุสัต์ว์นรกที่อยู่ก่อน โดยเฉพาะสัต์ว์นรกพวกนี้ไม่ได้เป็นพระเป็นเณรมาก่อน ไหนๆ บวชเรียนมาแล้วเป็นเวลานานปีอย่าให้เสียเวลาเปล่า จะเร่งทำประโยชน์ให้ตัวเองพ้นนรก พันกรรมหนักที่เป็นผู้ทำให้ศาสนาต่างพร้อยให้ถูกแวดล้อมด้วยความสกปรกของพระเณร ที่ไม่มีศีล ไม่มีธรรม ไม่มีวินัย ยุคนี้สมัยนี้เห็นต้องพูดเช่นนี้ หวังว่าที่พูดในวันนี้ พระเณรคงได้ยินและเชื่อกันบ้าง เพื่อให้พรตนเองให้พ้นกรรมมหันต์เป็นสุขทั้งชาตินี้และชาติหน้า ขอฝากทุกคนไว้แค่นี้”

จากพระดำรัสของสมเด็จพระสังฆราชฯ ดังกล่าวนั้น แสดงให้เห็นว่าพระภิกษุสามเณรมักละเมิดพระธรรมวินัยโดยไม่กลัวความผิด พระองค์ทรงห่วงใยในฐานะที่ทรงเป็นประมุขฝ่ายสงฆ์มีหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ทั่วราชอาณาจักรการที่พระองค์มีดำรัสเช่นนั้นเพื่อเป็นการตักเตือน ผู้ที่ปฏิบัติตนไม่อยู่ในพระธรรมวินัยให้สำนึกผิดอันเป็นการควบคุมปกครองคณะสงฆ์ทางหนึ่ง²⁹ การปกครองควบคุมคณะสงฆ์นี้พอจำแนกออกเป็น 2 ประการ คือ การควบคุมภายในองค์กร และการควบคุมภายนอกองค์กร ดังนี้

2.5.1 การควบคุมภายในองค์กร

ภายในองค์กรสงฆ์นั้นนอกจากจะมีพระธรรมวินัยเป็นกรอบแนวทางปฏิบัติแล้ว พระภิกษุสงฆ์ยังจะต้องอยู่ในโอวาทของพระผู้ปกครอง ซึ่งได้แก่ เจ้าอาวาสวัด เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด ตลอดจนพระเถระชั้นผู้ใหญ่ และสมเด็จพระสังฆราชซึ่งเป็นองค์ประธานกรรมการมหาเถรสมาคม การควบคุมภายในองค์กรนี้คณะสงฆ์จะปกครองดูแลควบคุมดูแลกันเอง หากเห็นว่าพระภิกษุรูปใดกระทำผิดก็สามารถให้อำนาจปกครองทางสงฆ์ได้ และหากเห็นว่าเป็นความผิดทางวินัยก็สามารถลงโทษทางวินัยได้ เช่นกรณีพระภิกษุไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสก็สามารถมีคำสั่งให้ออกจากวัดได้และหากฝ่าฝืนก็มีความผิดฐานขัดคำสั่งเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 368 (คำพิพากษาฎีกาที่ 304/2507³⁰) และ (คำพิพากษาฎีกาที่ 3947/2538³¹)

²⁹สมเด็จพระสังฆราช, หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ฉบับวันที่ 19 มีนาคม 2542 หน้า 20

³⁰คำพิพากษาฎีกาที่ 304/2507

³¹คำพิพากษาฎีกาที่ 3947/2538

2.5.2 การควบคุมโดยบุคคลภายนอก

เป็นการควบคุมโดยบุคคลนอกองค์กรสงฆ์ กล่าวคือ พระภิกษุสงฆ์นั้นย่อมต้องมีความสัมพันธ์กับประชาชนโดยหลีกเลี่ยงไม่ได้ ประชาชนจึงมีโอกาสดำเนินการเห็นความประพฤติของพระภิกษุสงฆ์ หากพบเห็นพระภิกษุสงฆ์รูปใดมีวัตรปฏิบัติดีปฏิบัติชอบเป็นแบบอย่างของพุทธศาสนิกชน เป็นที่เคารพเลื่อมใสศรัทธาของพุทธศาสนิกชน พระภิกษุรูปนั้นมักจะได้รับการยอมรับนับถือจากพุทธศาสนิกชน หากพระภิกษุสงฆ์รูปใดประพฤติตนไม่เหมาะสมกับสมณเพศ หรือละเมิดพระธรรมวินัย ประชาชนก็จะว่ากล่าวติชมวิพากษ์วิจารณ์ รวมทั้งสื่อมวลชนก็จะคอยตรวจสอบติดตามพฤติกรรมของพระภิกษุรูปนั้น พระภิกษุสงฆ์เป็นบุคคลที่สาธารณชนที่จะตรวจสอบติชมตามวิสัยของประชาชนตามทำนองครองธรรมได้โดยไม่มีความผิดตามกฎหมาย ซึ่งเรื่องนี้ ศาสตราจารย์จิติ ดิงสภักดิ์ ได้อธิบายคำว่า “การติชมด้วยความเป็นธรรม หมายความว่า กล่าวด้วยความเข้าใจว่าถูกต้อง และสมควรกล่าวตามความรู้สึกของคนทั่วไป มิใช่แกล้งกล่าวครึ่งๆ กลางๆ บิดเบือนตัดต่อ เสียดสี หยาบคาย ยั่วยุ มุ่งให้เกิดความโกรธเกลียด อย่างไรก็ตามเป็นวิสัยที่ประชาชนย่อมติชมได้ตามปกติวิสัยของประชาชนจะสนใจวิจารณ์ติชมเป็นเรื่องที่ประชาชนสนใจ เช่น เกี่ยวกับราชการบ้านเมือง และเกี่ยวกับบุคคลที่เสนอตัวทำงานของเขาต่อประชาชน เช่น ผู้สมัครเข้ารับตำแหน่งหน้าที่เกี่ยวกับประชาชน หรือกิจการที่อาศัยความเชื่อถือของประชาชน เช่น พระและนักบวช ผู้สอนศาสนา ครูบาอาจารย์ นักกีฬา”³² การกล่าวเพื่อความชอบธรรมนั้นไม่จำเป็นต้องเป็นสิทธิตามกฎหมาย หากเป็นแต่ความถูกต้องตามความคิดของสามัญชนทั่วไปก็เป็นการเพียงพอ เช่น กรณีพระ 11 รูป แสดงตนเป็นโจทก์ตามพระธรรมวินัยกล่าวโทษพระในที่ชุมนุมสงฆ์โดยสุจริตว่า เสพเมถุนกับหญิงโดยมิเหตุให้ผู้กล่าวเข้าใจว่าพระถูกกล่าวหาว่าความเสื่อมเสียแก่วัดและในวัดเดียวกัน ได้รับการยกเว้นความผิดตามกฎหมายอาญามาตรา 329 (1) ประโยชน์เหล่านี้เป็นส่วนได้เสียตามครองธรรมคือไม่ต้องถึงกับเป็นสิทธิ์ตามกฎหมายแต่ต้องไม่ขัดต่อกฎหมายและศีลธรรม³³

นอกจากประชาชนหรือสังคมย่อมแสดงความคิดเห็นติชมตามปกติวิสัยของประชาชนตามทำนองครองธรรมแล้วยังมีกรณีที่หากเห็นว่าการพิสูจน์ความจริงจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนแล้วก็สามารถที่จะขอพิสูจน์ความจริงได้โดย ศาสตราจารย์จิติ ดิงสภักดิ์ ได้ให้

³²จิติ ดิงสภักดิ์, กฎหมายอาญาภาค 2 ตอน 2 ภาค 3, (กรุงเทพมหานคร : สำนักอบรมกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, พิมพ์ครั้งที่ 3, 2532), หน้า 2441-2443

³³จิติ ดิงสภักดิ์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 2528-2829

ความเห็นเพิ่มเติมว่า ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 330 ห้ามมิให้พิสูจน์ในกรณีที่เป็นเรื่องส่วนตัวและการพิสูจน์นั้นจะไม่ใช่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน เรื่องส่วนตัวหมายถึงเรื่องที่ไม่เกี่ยวกับหน้าที่การงานของผู้ถูกหมิ่นประมาท เช่น พูดว่านายอำเภอเป็นเสื่อผู้หญิงไม่เกี่ยวกับหน้าที่การงาน (คำพิพากษาฎีกาที่ 952/2474) สำหรับในเรื่องที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนนั้นหมายถึงเรื่องที่ประชาชนมีส่วนได้เสียอันชอบธรรมที่จะได้รับทราบ เช่น การกระทำต่อสาธารณชนของบุคคลที่แสดงตัวต่อสาธารณชนความประพฤติของพรรคหน้าที่นักรการเมือง การกระทำในหน้าที่ราชการ การจัดการศึกษา³⁴ เป็นต้น กรณีการขอพิสูจน์ความจริงว่าพระเจ้าหลานซีที่ห้องวิปัสสนานั้นถือว่าเป็นประโยชน์แก่ประชาชนทั่วไปสามารถพิสูจน์ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1072/2507 (ประชุมใหญ่)³⁵)

ตามความเห็น ศาสตราจารย์จิตติ ดิงสภักดิ์ ดังกล่าวข้างต้นนั้นจึงเห็นว่าฐานะของพระภิกษุสงฆ์เป็นบุคคลที่มีฐานะพิเศษ เป็นบุคคลสาธารณะที่พุทธศาสนิกชนสามารถตรวจสอบติชมวิพากษ์วิจารณ์ได้ตามเหตุผลตามธรรมเนียมของครองธรรมในสิ่งที่เห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อประชาชนทั่วไป ความประพฤติของพระภิกษุสงฆ์จึงเป็นสิ่งที่พุทธศาสนิกชนที่พึงควรติชมหรือตรวจสอบได้เช่นเดียวกัน มาตรการการตรวจสอบจากบุคคลภายในองค์กรสงฆ์ไม่คอยได้รับผลอย่างจริงจังเท่าที่ควร อาจมีสาเหตุเนื่องจากไม่มีกำลังคนในการตรวจ ไม่มีเครื่องมือหรืออุปกรณ์ตลอดจนมาตรการการตรวจสอบอาจกระทำไม่ได้ไม่ทั่วถึง จึงสังเกตได้ว่าการจับกุมพระภิกษุสงฆ์ที่ละเมิดพระธรรมวินัย เช่น การลักลอบเสพเมถุนในโรงแรม่านรูด การลักลอบเสพยาเสพติดหรือการลักลอบเล่นการพนันเป็นเรื่องที่ถูกจับกุมโดยบุคคลภายนอกองค์กรสงฆ์เกือบทั้งสิ้น จึงอาจกล่าวได้ว่าการควบคุมโดยบุคคลภายนอกองค์กรสงฆ์นั้นมีประสิทธิภาพมากกว่าการควบคุมตรวจสอบโดยบุคคลภายในองค์กรเดียวกัน ในส่วนการสืบสวนแสวงหาพยานหลักฐานหรือการพิสูจน์ความผิดซึ่งต้องอาศัยเทคนิคด้านวิทยาการ บุคคลภายนอกองค์กรสงฆ์ย่อมมีความพร้อมมากกว่า บุคคลภายในองค์กรสงฆ์จึงน่าจะยอมรับฟังความคิดเห็นและพยานหลักฐานที่ได้ดำเนินการโดยบุคคลภายนอก เพื่อจะได้เป็นหลักฐานสนับสนุนการวินิจฉัยความผิดเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดตามพระธรรมวินัยและการปกครองคณะสงฆ์ต่อไป

กรณีปัญหาของพระภิกษุสงฆ์นั้น พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวว่า ปัญหาปัจจุบันน่าจะไม่ใช่เรื่องพระสีก แต่เป็นเรื่องพระไม่สีกมากกว่า ควรจะหันมาสนใจในแง่ที่ว่าทำอย่างไรจะให้ผู้ควรสีกได้สีกออกไปอย่างนี้จะดีกว่า ระบบคัด (เลือก) คนเข้าก็ไม่ได้อยู่

³⁴จิตติ ดิงสภักดิ์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 2455-2456

³⁵คำพิพากษาฎีกาที่ 1072/2507 (ประชุมใหญ่)

แล้ว ระบบคัดคนไว้ก็กำลังจะสูญเสียไป แล้วยังไม่มียระบบคัด (ไล่) คนออกอีก จะยิ่งเกิดความเสียหายซ้ำหนัก ควรหันมาใส่ใจเรื่องการระบายคนออก หรือจะให้ดียิ่งกว่านั้นก็ให้ถือขั้นวิธีคัดคนไว้และระบายคนออกอย่างนี้จะได้ผลเป็นชั้นเป็นอันดีกว่าจะมัวกลัวสึกและกันสีกกันอยู่³⁶ และในฐานะที่เป็นพุทธบริษัทสี่ เป็นผู้มีส่วนร่วมรับผิดชอบเป็นเจ้าของพระศาสนา เมื่อมีเหตุการณ์ที่ไม่ดีเกิดขึ้นเราต้องมองในฐานะผู้เป็นเจ้าของต้องรับผิดชอบ ไม่ใช่มองอย่างคนนอก เมื่อมองอย่างเป็นเจ้าของแล้วเราจะเห็นว่าพระพุทธรูปศาสนาเป็นของ ๆ เราหรือเป็นสมบัติของเรา เรามองว่าพุทธรูปศาสนาเป็นสมบัติที่มีค่าของเราในเวลาที่มีคนหรือพระก็ตามทำความเสียหายต่อพระพุทธรูปศาสนา เราจะเกิดความรู้สึกว่าสมบัติที่มีค่าเรากำลังจะถูกทำลาย เมื่อสมบัติที่มีค่าของเราถูกทำลาย หน้าที่เราคือจะต้องลุกขึ้นมาช่วยกันและแก้ไขป้องกัน ถ้าพระที่ไม่ดีเหล่านั้นมาทำลายความเสียหายก็คือมาทำความเสียหายต่อศาสนา เมื่อพระเหล่านั้นทำความเสียหายต่อพระศาสนา ก็คือเป็นคนที่เข้ามาทำลายสมบัติของเรา ถ้าเรามองในแง่หนึ่งคือเป็นโจรเป็นผู้ร้าย³⁷ การเคารพพระสงฆ์ในฐานะที่พระสงฆ์ทำหน้าที่ดำรงรักษาสืบทอดธรรมะในนามของสงฆ์ เป็นสมาชิกของภิกษุสงฆ์ที่เป็นตัวแทนของสาวกสงฆ์ หรือเป็นสัญลักษณ์ซึ่งบ่งถึงอารยสงฆ์ ถ้าบวชแล้วไม่ปฏิบัติตามที่บอกไว้ หรือปฏิบัติไม่ไหวท่านก็กลายเป็นผู้พ่ายแพ้ ซึ่งจะต้องถอนตัวกลับออกมาอยู่ตามเดิม หรือถ้าตั้งใจทำความเสียหายก็กลายเป็นผู้ร้ายหรือโจรที่ประทุษร้ายพระศาสนา ทำลายสมบัติที่มีค่าของพวกเขา พวกเราก็มีสิทธิเรียกร้องเอาตัวท่านออกมาเพื่อรักษาสมบัติร่วมกันนั้นไว้ให้คนอื่นได้ใช้ประโยชน์ถูกต้องสืบไป³⁸

ตามความเห็นของท่านพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) เห็นว่าพุทธรูปศาสนาเป็นของทุกคนที่จะต้องช่วยกันดูแลรักษาป้องกันมิให้ถูกทำลาย จึงเป็นความเห็นที่สนับสนุนสอดคล้องกับความเห็นของ ศาสตราจารย์จิตติ ดิงสภักดิ์ ที่กล่าวมาข้างต้น พฤติการณ์ของพระภิกษุสงฆ์จึงเป็นสิ่งที่พุทธศาสนิกชนทุกฝ่ายพึงให้ความสนใจเป็นกรณีพิเศษ เมื่อมีเรื่องราวที่เห็นว่าไม่เหมาะสมก็พึงหยิบยกพิจารณาหาทางป้องกันแก้ไขเพื่อมิให้มีการเอาเยี่ยงอย่างอาทิเช่น กรณีพระนิกรถูกดำเนินคดีเกี่ยวกับความผิดฐานแจ้งความเท็จ เบิกความเท็จ และให้การเท็จ ศาลฎีกาได้พิพากษาลงโทษจำคุก 22 เดือน และวินิจฉัยว่าจำเลยเป็นพระภิกษุมิตำแหน่งเป็น

³⁶พระราชาวรมณี (ประยูร ปยุตโต), สถาบันสงฆ์กับสังคมปัจจุบัน, (กรุงเทพมหานคร : จรูญการพิมพ์, 2529), หน้า 41

³⁷พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), สถานการณ์พุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, 2538), หน้า 17-18

³⁸พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), เรื่องเดิม, หน้า 19

ถึงเจ้าอาวาสวัดสันปง อำเภอ พร้าว จังหวัดเชียงใหม่ เป็นที่เคารพเชื่อถือของประชาชนทั่วไป อีกทั้งยังมีหน้าที่เผยแผ่ อบรมสั่งสอนประชาชนให้ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรมอันดี แต่จำเลย กลับมากระทำความผิดเสียเองเช่นนี้ เพื่อมิให้เป็นเยี่ยงอย่างอีกต่อไป จึงไม่มีเหตุผลสมควรที่จะ บรรเทาการลงโทษตามที่ศาลอุทธรณ์ใช้ดุลยพินิจลงโทษจำเลยโดยไม่ให้รอลงอาญานั้น เห็นว่า เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งคดีแล้ว

องค์กระคณะสงฆ์นั้นมีองค์กรที่อยู่โดยแยกตัวออกต่างหากจากฝ่ายบ้านเมือง หากแต่ยังมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันทั้งในด้านการปกครองและกฎหมาย ฝ่ายบ้านเมืองมีส่วนเข้าไปเกี่ยวข้องในเชิงสนับสนุน อุปถัมภ์ หรือให้ความคุ้มครอง มากกว่าที่จะเข้าไปตรวจสอบ บังคับบัญชาโดยตรง ดังจะเห็นได้จากคำพิพากษาฎีกาที่ 2153/2516 วินิจฉัยว่าพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แบ่งการปกครองคณะสงฆ์ออกเป็น 2 ฝ่าย คือฝ่ายพุทธจักร ฝ่ายหนึ่งและฝ่ายอาณาจักรฝ่ายหนึ่ง สำหรับพุทธจักรนั้นมีมาตรา 18 และมาตรา 20 บัญญัติให้มหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยเรียบร้อยและจัดระเบียบ การปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคมรวมตลอด ทั้งระเบียบและข้อบังคับของมหาเถรสมาคม พระภิกษุผู้ล่วงละเมิดพระธรรมวินัยจะต้องได้รับ นิคหกรรมตามพระธรรมวินัยและมหาเถรสมาคมมีอำนาจวินิจฉัยและมีคำสั่งตามมาตรา 24 และมาตรา 27 ได้ ส่วนการปกครองคณะสงฆ์ที่เป็นเรื่องของฝ่ายอาณาจักรก็มีอยู่ ดังเช่น พระภิกษุต้องหาว่ากระทำความผิดทางอาญาตามมาตรา 29 และการโต้แย้งสิทธิในทางแพ่ง ของวัดและเจ้าอาวาสตามมาตรา 38 และมาตรา 38 ของพระราชบัญญัติฉบับเดียวกันนี้ เรื่อง ดังกล่าวเป็นเรื่องที่อยู่ในอำนาจของศาลยุติธรรมที่จะพิจารณาพิพากษา และมีใช่เป็นเรื่องใน อำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคม ตามคำพิพากษาฉบับที่ 2153/2516 จึงกล่าวได้ว่า ฝ่าย อาณาจักรหรือฝ่ายบ้านเมืองมีอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบควบคุมพระภิกษุสงฆ์ตาม บทบัญญัติในกฎหมายดังกล่าวได้ โดยไม่ถือว่าเป็นการที่รัฐกระทำการใดๆ อันเป็นการรอนสิทธิ ประโยชน์อันควรจะมีควรได้ เพราะเหตุที่ถือศาสนาตามมาตรา 38 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร ไทย พุทธศักราช 2540 และไม่ถือว่าเป็นการก้าวล่วงอำนาจในส่วนการปกครองของมหาเถร สมาคมแต่อย่างใด

จากการศึกษาวิเคราะห์ในบทที่ 2 นี้จะเห็นได้ว่าพระภิกษุสงฆ์นั้นมีความสำคัญกับ วิถีชีวิตกับพุทธศาสนิกชนไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีบทบาทสำคัญต่อชุมชนมากมาย มี สถาบันขององค์กรสงฆ์เพื่อควบคุมการปกครองบังคับบัญชาให้คณะสงฆ์เป็นไปด้วยความ

เรียบร้อยมีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ที่ใช้ในปัจจุบันคือ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2535 เป็นแบบแผนในการปกครองบังคับบัญชาฐานะของพระภิกษุสงฆ์จึงถูกสังคมหยิบยกขึ้นไว้ในฐานะพิเศษที่สังคมให้ความคาดหวังไว้สูง เป็นบุคคลที่สาธารณชนพึงตรวจสอบติชมได้ ความประพฤติของพระภิกษุสงฆ์เป็นเรื่องที่พุทธศาสนิกชนให้ความสำคัญเป็นกรณีพิเศษ มาตรการในการควบคุมตรวจสอบจากองค์กรภายในอาจไม่สัมฤทธิ์ผลเท่าที่ควรอันเนื่องจากสาเหตุของการขาดความพร้อมในด้านบุคคลากร อุปกรณ์สนับสนุนต่าง ๆ การควบคุมตรวจสอบความประพฤติของพระภิกษุสงฆ์จึงมักจะถูกตรวจสอบโดยบุคคลนอกองค์กรสงฆ์อยู่เสมอ และการตรวจสอบดังกล่าวถือว่ารัฐมีอำนาจเข้าตรวจสอบควบคุมเฉพาะในส่วนที่กฎหมายให้อำนาจหน้าที่เท่านั้น จึงกล่าวได้ว่าการเป็นพระภิกษุสงฆ์นั้น นอกจากมีหน้าที่ในการเผยแผ่พระธรรมวินัยและพัฒนาจิตใจของพุทธศาสนิกชนแล้วยังมีบทบาทหน้าที่ในการช่วยเหลือพัฒนาสงเคราะห์ชุมชนตามกำลังความสามารถอันมีส่วนในการช่วยเหลือบ้านเมืองอีกทางหนึ่งด้วย